

DOI: 10.56197/2786-5827/2022-1-1-3

УДК 33.338.1

Бойко Олена Миколаївна,
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу інноваційної політики, економіки та
організації високих технологій,
Державна установа “Інститут економіки та прогнозування НАН України”,
вул. Панаса Мирного, 26, м. Київ, 01011, Україна,
email: bhelena@ukr.net,
ORCID ID: 0000-0002-6567-1679

Boiko Olena,
PhD in Economics, Senior Researcher,
Leading Research Fellow of the Department of Innovation Policy, Economy and Organization
of High Technologies,
State Organization “Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine”,
Panasa Myrnoho str., 26, Kyiv, Ukraine, 01011
email: bhelena@ukr.net,
ORCID ID: 0000-0002-6567-1679

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

FOREIGN EXPERIENCE OF STATE REGULATION OF INNOVATIVE ACTIVITY AT INDUSTRIAL ENTERPRISES OF KYIV REGION

Вступ. Несприятливі тенденції в розвитку вітчизняної економіки впродовж останніх років вимагають пошуку нових механізмів стимулювання національної економіки в період структурних змін, здатних активізувати інноваційну діяльність промислових підприємств Київської області. Це стосується і питань закордонного досвіду функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності, таких як технополіси, технопарки, кластери, індустріальні парки тощо. Особливої уваги заслуговує питання державного регулювання їхньої діяльності. З метою підвищення заходів державної інноваційної політики позитивний досвід інноваційного розвитку підприємств доцільно імплементувати в Україні з врахуванням місцевих особливостей створення та розвитку підприємств на інноваційних засадах.

Матеріали та методи. Інформаційну базу дослідження склали статистичні матеріали, нормативно-правові акти, національні програми розвитку підприємств на інноваційних засадах. Позитивний досвід реалізації нормативно-правих актів в інноваційній сфері розвитку підприємств потенційно можна використовувати в Україні, що сприятиме активізації спеціальних форм організації інноваційної діяльності.

Результати і обговорення. У результаті дослідження виявлено, що в країнах існує декілька основних визначальних факторів формування інноваційно активних підприємств:

концентрація в регіоні конкурентоздатних підприємств; наявність конкурентних переваг для розвитку підприємств на інноваційних засадах; географічна концентрація і близькість до населених пунктів. На відміну від інших країн в Україні існують фактори, які стримують розвиток інноваційно активних підприємств. В зв'язку з цим необхідно розробити пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази в частині створення та розвитку інноваційно активних підприємств промислового сектору економіки; впроваджувати державні програми сприяння розвитку підприємств на інноваційних засадах; розвивати інноваційні зв'язки та мережеве співробітництво; залучати кредитні кошти від міжнародних фінансових організацій на програмних принципах та ін.

Висновки. На основі вивчення особливостей інноваційного розвитку підприємств інших країн світу розроблено пропозиції щодо активізації інноваційної діяльності в Україні. Зокрема, розроблено пропозиції щодо діяльності спеціальних форм організації інноваційної діяльності, таких як кластери та індустріальні парки.

Значним доробком є розроблення пропозицій у напрямку запровадження механізму державно-приватного партнерства на промислових підприємствах в Україні, з урахуванням особливостей досвіду країн світу.

Ключові слова: інноваційно активні підприємства, інноваційна діяльність, нові форми організації інноваційної діяльності, кластер, індустріальний парк.

Introduction. Unfavorable trends in the development of the domestic economy in recent years require the search for new mechanisms to stimulate the national economy in a period of structural change that can intensify the innovative activities of industrial enterprises in the Kiev region. This also applies to issues of foreign experience in the operation of special forms of organization of innovation, such as technopolises, technology parks, clusters, industrial parks and more. The issue of state regulation of their activities deserves special attention. In order to increase the measures of the state innovation policy, it is expedient to implement the positive experience of innovative development of enterprises in Ukraine, taking into account local peculiarities of creation and development of enterprises on an innovative basis.

Materials and methods. The information base of the study consisted of statistical materials, regulations, national programs for enterprise development on an innovative basis. Positive experience in the implementation of regulations in the field of innovation development of enterprises can potentially be used in Ukraine, which will promote the intensification of special forms of organization of innovation.

Results and discussion. The study found that in the countries there are several main determinants of the formation of innovative enterprises: the concentration of competitive enterprises in the region; availability of competitive advantages for the development of enterprises on an innovative basis; geographical concentration and proximity to settlements. Unlike other countries in Ukraine, there are factors that hinder the development of innovative enterprises. In this regard, it is necessary to develop proposals to improve the regulatory framework for the creation and development of innovative enterprises in the industrial sector; to implement state programs to promote the development of enterprises on an innovative basis; develop innovative connections and networking collaborations; to attract credit funds from international financial organizations on program principles, etc.

Conclusions. Based on the study of the peculiarities of innovative development of enterprises in other countries, proposals have been developed to intensify innovative activities in Ukraine. In particular, proposals have been developed for the activities of special forms of organization of innovation activities, such as clusters and industrial parks. A significant achievement is the development of proposals to introduce a mechanism of public-private partnership in industrial enterprises in Ukraine, taking into account the experience of the world.

Keywords: innovation-active enterprises, innovation activity, new forms of organization of innovation activity, cluster, industrial park.

JEL Classification: F15, F21, O19, O38

Вступ. В умовах сьогодення для України важливим є питання євроінтеграції, тому актуальним є виокремлення перспективних напрямів та інструментів активізації, які широко застосовуються в Європейському Союзі. Як засвідчує світовий досвід, одним із ефективних способів підвищення діяльності промислових підприємств є створення нових форм інноваційної інфраструктури, вагоме значення серед яких набувають індустріальні парки. Даний напрям є дуже привабливим, але необхідно розуміти, що являє собою індустріальний парк і як він працює.

Постановка завдань полягає у визначенні основних засад створення та розвитку кластерів і індустріальних парків, як нових форм організації інноваційної діяльності в Київській області з урахуванням досвіду інших країн, а також розробці пропозицій щодо вдосконалення законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань розвитку нових форм організації інноваційної діяльності.

Питання закордонного досвіду функціонування кластерів та індустріальних парків досліджують у своїх працях такі вчені-економісти як В. Андріанов, В. Будкін, Н. Гальчинська, В. Євтушин, І. Єгоров, В. Ляшенко, М. Лендел, Ю. Макогон, М. Мальський, І. Михасюк, Н. Мікула, О. Мілашовська, С. Мітряєва, А. Мокій, О. Молдован, С. Писаренко, І. Тимечко, В. Чужиков та ін. (Єгоров, Бойко, Грига, 2015; Мікула, Засадко, 2014). Однак у дослідженнях цього напрямку недостатньо уваги приділено взаємодії суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва в напрямку функціонування кластерів індустріальних парків.

Матеріали та методи. Інформаційну базу дослідження склали статистичні матеріали, нормативно-правові акти, національні програми розвитку підприємств на інноваційних засадах. Позитивний досвід реалізації нормативно-правових актів в інноваційній сфері розвитку підприємств потенційно можна використовувати в Україні, що сприятиме активізації спеціальних форм організації інноваційної діяльності.

Результати і обговорення. Формування кластерів в останні десятиліття відбувається активно. Значна кількість кластерів функціонує у США - 380 од., Італії - 206, Великобританії - 168, Польщі - 161, Індії - 106, Франції - 96, Україні - понад 50 од., Данії - 34, Німеччині - 32, Нідерландах - 20, Фінляндії - 9 од. (Boiko, Vasiutkina, Kondratiuk, Stoianenko, 2021; Концепція формування, 2014; Ленчик, Власкин, 2020).

Вирізняють особливості розвитку вітчизняних та іноземних кластерів, які поділяють на дві групи. До першої групи особливостей розвитку кластерів відносять: конкурентні позиції на міжнародних/регіональних ринках, високий ступінь експортного потенціалу учасників кластеру; конкурентні переваги для розвитку кластера (вигідне географічне положення; доступ до ресурсів (сировинні, трудові, фінансові тощо); наявність розвинутої інфраструктури; наявність учасників в процесі кластерної взаємодії, в тому числі на основі використання механізмів субконтрактації, партнерства підприємств з освітніми та дослідницькими організаціями.

Складовими другої групи розвитку кластерів є: наявність в регіоні конкурентних підприємств та переваг розвитку кластера; лідерство приватного сектору; залучення учасників кластерів та взаємодіючих інститутів; географічна концентрація і близькість до населених пунктів; продукція кластера орієнтована на експорт; широкий набір учасників і наявність "критичної маси"; наявність взаємозв'язків і взаємодії між учасниками кластерів; прояв процесу конкуренції всередині кластера; інноваційна спрямованість кластера; гнучкість складу і структури інституту; відкритість кластера як системи.

На основі проведеного аналізу особливостей функціонування кластерів, їх можна класифікувати за такими ознаками, як: територіальне охоплення; стадії розвитку кластера; ступінь новизни продукції, що виробляється; розміри; галузева приналежність; відмінності в структурі взаємозв'язків; ступінь інноваційності; роль в системі обміну і використання знань; наявність і ступінь розвитку елементів кластерної структури; рівень агрегації учасників кластера; співорганізація практико-орієнтованої фундаментальної науки; проектно-

конструкторські розробки та інноваційна промисловість; характер галузі підприємств-учасників кластера.

Згідно існуючої типології, в зарубіжних країнах прийнято вирізняти кластери, що виникли в результаті еволюції процесу їх утворення:

- "неактивні" або (виконання освітньої функції, можливості якої використовуються частково);

- "потенційні" (прояв ключових характеристик, спостерігається недостатність виробничих ресурсів, брак "критичної маси");

- "працюючі" або (кластери, що випускають значну кількість продукції та працюють індивідуально).

Також існують інші підходи до поділу кластерів, в основу яких покладено особливості технологічних параметрів: індустріальні (виробництво традиційних товарів); інноваційні або інтелектуальні (переважає частка інноваційної продукції кластера, а також сформована інноваційна інфраструктура).

Учасниками створення та функціонування кластера є: підприємства (організації, фірми), які спеціалізуються на пріоритетних видах економічної діяльності; фірми-постачальники товарів/послуг для профільних підприємств; підприємства (організації, фірми), що займаються обслуговуванням галузей загального користування (інфраструктура: транспортна, енергетична, природоохоронна тощо); організації ринкової інфраструктури (консалтингові, аудиторські, страхові, кредитні тощо); некомерційні та громадські організації, об'єднання підприємств, торгово-промислові палати; науково-дослідні та освітні організації; організації інноваційної інфраструктури, інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва (індустріальні парки, технопарки, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, центри енергозбереження, центри підтримки субпідряду - субконтрактації); центри та агентства з розвитку підприємництва, регіонального та муніципального розвитку, залучення інвестицій, агентства з підтримки експорту товарів, державні та муніципальні фонди підтримки підприємництва, фонди сприяння кредитуванню тощо.

Створення кластера відбувається за одним із декількох існуючих сценаріїв: "знизу вгору" (окремі проекти і програми, інтегруючі потенційні учасники кластера); "зверху вниз" (створення органів дорадчої діяльності та моніторингу, стратегії розвитку кластера); змішаний (поєднання особливостей двох шляхів "з низу вгору" і "зверху вниз").

Серед інструментів підтримки створення та розвитку кластерів, які широко використовуються в країнах світу, є: законодавче забезпечення захисту прав інтелектуальної власності та авторських прав; спрощення процедури оподаткування для підприємств (Японія); надання позик, у тому числі без виплати відсотків (Швеція); цільові дотації на науково-дослідні розробки (майже у всіх розвинених країнах); створення фондів впровадження інновацій з урахуванням можливого комерційного ризику (Великобританія, Німеччина, Нідерланди, Франція, Швейцарія); надання безоплатних позичок, які досягають 50% витрат на впровадження нововведень (Німеччина); зниження ставки державного податку для індивідуальних винахідників і надання податкових пільг (Австрія, Німеччина, США, Японія), створення інфраструктури та економічного страхування (Японія); пряме фінансування (50,0% витрат на створення нової продукції і технологій в США і Франції); відстрочка сплати або звільнення від податку в разі, якщо винахід причетний до енергоефективності (Австрія); безкоштовне ведення діловодства за заявками від індивідуальних винахідників, надання безкоштовних послуг патентних повірених, звільнення від сплати податку (Німеччина, Нідерланди), запровадження державних програм щодо зниження ризиків і відшкодування ризикових збитків (Японія); програми пошуку і залучення іноземних фахівців (Австралія, США, Японія).

Створення та розвиток кластерів відіграє важливу роль у формуванні економічного середовища регіону, оскільки в залежності від типів вони сприяють:

- активізації інноваційної діяльності за рахунок накопичення в кластерах знань комерційного та виробничого характеру; створення інновацій завдяки внутрішньої конкуренції між виробниками кластеру; прискорення впровадження інновацій в наслідок співробітництва між виробниками та постачальниками тощо;

- розвитку високотехнологічних галузей промисловості (країни ЄС, США);

- зростанню ВВП, податкових надходжень до бюджетів внаслідок залучення інвестицій, у тому числі іноземних, коштів місцевих бюджетів для фінансування інноваційних проектів розвитку технологій і інфраструктури в межах проектів державно-приватного партнерства, взаємне кредитування учасників кластеру тощо;

- активізації розвитку малого та середнього бізнесу в старопромислових регіонах (Італія, США), за рахунок формування відносин субконтрактінгу (аутсорсінгу), відкриття нових зон підприємництва у виробничому ланцюгу кластеру;

- зростанню частки експорту виробленої продукції (Канада, Нова Зеландія, США);

- створенню унікальних можливостей щодо підготовки висококваліфікованих спеціалістів поза межами галузевої підготовки (обмін досвідом, центри кластерного навчання та ін.).

Отже, кластери є сучасною формою інтеграції підприємств, здатною підвищувати конкурентні переваги кожної фірми-учасника кластеру; міжнародний досвід свідчить про високий рівень ефективності їх функціонування; в кожній країні існують особливості кластерного розвитку; специфікою кластера є отримання синергетичного ефекту, який проявляється зростанням конкурентоспроможності, а його відмінною рисою є інноваційна орієнтованість; питання фінансування створення і розвитку кластерів сконцентровані на бюджетних ресурсах або ж ресурсах інвестора.

Основою для інноваційної діяльності на основі створення та розвитку кластерів в Україні є понад 200 нормативно-правових актів. Це Конституція України, Земельний Кодекс України, Податковий Кодекс України; Бюджетний Кодекс України, Закон України “Про оренду землі”, Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності”, Закон України “Про регулювання містобудівної діяльності”, Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, Закон України “Про вищу освіту”, Закон України “про засади національної безпеки”, Закон України “Про транскордонне співробітництво”, Закон України “Про стимулювання розвитку регіонів” та інші нормативно-правові акти.

Держава зацікавлена у створенні кластерів, оскільки реалізація кластерної політики має суттєві переваги, до яких слід віднести:

- здійснення структурної перебудови реального сектору економіки за рахунок розвитку наукоємних і високотехнологічних виробництв потребує посилення ролі держави, зокрема в частині ефективності реалізації всіх стадій інноваційного процесу (від ННТР до комерціалізації і виводу на ринок нової продукції);

- посилення інноваційної активності промислових підприємств за рахунок кооперації між науково-дослідним та виробничим сектором, розвитку державно-приватного партнерства в інноваційній сфері, залученню висококваліфікованих кадрів, розвитку аутсорсінгу та ін.;

- розвиток міжрегіональних зв'язків за рахунок державної підтримки створення та функціонування кластерів та усунення диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів.

До основних завдань кластерної політики Київської області та інших регіонів України слід віднести:

- створення та розвиток кластерів (розробка нормативно-правової бази щодо створення та функціонування кластерів, зокрема визначити на законодавчому рівні поняття “кластер”, “кластерна політика”, “кластеризація”; створення та реалізація державних програм сприяння розвитку кластерів; створення Реєстру кластерів в Україні);

- розвиток кластерних зв'язків та мережевого співробітництва (залучення вітчизняних та іноземних інвестицій в пріоритетні за видами економічної діяльності

кластери; формування і просування кластерних ініціатив; розвиток людського капіталу; економічна освіта суб'єктів кластеру та спеціалістів навчальних закладів; фінансування спільних наукових досліджень; створення інформаційного поля для суб'єктів кластеру; розробка програм розвитку постачальників; розміщення державного замовлення на продукцію підприємств кластеру; контроль якості продукції і послуг, які постачаються виробниками кластеру в рамках програми державної закупівлі; програми розвитку конкурентного середовища; створення інфраструктурного забезпечення кластерних зв'язків; взаємодія місцевих органів влади з суб'єктами кластеру; трансфер технологій у кластері; формування співробітництва в середині кластера та ін.);

- розвиток та формування видів промислової діяльності з вищою доданою вартістю (визначення пріоритетних секторів промисловості, створення кластерних об'єднань та інших форм організації інноваційної діяльності Київської області; підготовка та надання пропозицій щодо запровадження пільгового режиму оподаткування для підприємств, що виробляють високотехнологічну та інноваційну продукцію за рахунок власних інвестиційних ресурсів, шляхом внесення відповідних змін до Податкового кодексу України);

- реалізація Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом, яка відкрила можливості отримання донорської фінансової підтримки, залучення кредитних коштів від міжнародних фінансових організацій на програмних принципах;

- збільшення впливу і відповідальності місцевих органів влади в умовах децентралізації стосовно забезпечення розвитку кластерів;

- реалізація ефективної кластерної політики можлива в контексті комплексу заходів щодо суттєвого покращення інвестиційного клімату;

- розробка моделей використання механізму державно-приватного партнерства з метою залучення недержавних інвестиційних ресурсів для розвитку кластерів, перш за все забезпечення території необхідною інфраструктурою;

- законодавче визначення механізму створення транскордонних кластерів, які можуть стати дієвим механізмом прискорення євроінтеграційних процесів. Зокрема, укладання на рівні урядів країн-учасниць двосторонніх угод про створення транскордонних кластерів, узгодження стратегій і планів розвитку національних частин транскордонних кластерів. Досвід функціонування таких структур в окремих прикордонних регіонах ЄС свідчить про їх позитивний вплив на соціально-економічний розвиток та міжнародне співробітництво країн-учасниць, стимулювання ділової активності, надходження інвестицій і вирішення проблем зайнятості на прикордонних територіях.

До заходів удосконалення нормативно-правового забезпечення розвитку транскордонних кластерів в Україні необхідно віднести: завершення формування інституційного середовища розвитку транскордонних кластерів, розробити та прийняти державну стратегію розвитку транскордонних кластерів в регіонах України; долучення до загальноєвропейської стратегії кластеризації промислового сектору, ратифікація "Маніфесту кластеризації ЄС" та Кластерного меморандуму; долучення до існуючих міжнародних програм щодо підтримки кластерних ініціатив, у тому числі програми "EURECA" (European Research Coordination Agency).

Окремим напрямком в процесі кластеризації є співпраця Торгово-промислової палати України та регіональних торгово-промислових палат. Зокрема, пропонуємо: посилити коопераційні зв'язки між Торгово-промисловою палатою України з регіональними торгово-промисловими палатами, діловими асоціаціями, центральними та регіональними органами управління щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення у сфері розвитку кластерів; сприяти розвитку співробітництва між владою, наукою, бізнесом, виробництвом та освітою; через регіональні учбові центри торгово-промислових палат; забезпечити впровадження системи інноваційних учбових програм щодо підготовки і перепідготовки спеціалістів, які беруть участь у функціонуванні галузевих кластерів; сприяти дослідженню та поширенню міжнародного та вітчизняного досвіду функціонування кластерів; сприяти участі виробничих кластерів у відповідних міжнародних кластерних об'єднаннях.

Іншою складовою інноваційної діяльності є індустріальний парк, яких у світі нараховується понад 20 тис. індустріальних парків (США – понад 400 од., Туреччина – 263, Німеччина – понад 200, Угорщина – понад 200, В'єтнам – 200, Єгипет – 119, Греція – 100, Чехія – близько 100, Польща – понад 60, Китай – 54, Україна – 43 од.) (Санатов). Основні показники діяльності індустріальних парків Київської області наведено в таблиці 1.

Аналізуючи особливості діяльності міжнародних та вітчизняних індустріальних парків можна зробити висновки про те, що:

- цілі їх створення в різних країнах визначаються пріоритетністю завдань, що стоять перед тією чи іншою державою / регіоном;

- створюючи індустріальний парк необхідно враховувати наступні підходи: “Від майданчика” - наявна земельна ділянка, на території якої необхідно розмістити промислове виробництво; “Від задачі” - необхідно вибрати майданчик для розміщення спеціалізованого виробництва та розмістити на ньому індустріальний парк;

- характерними рисами формування і розвитку індустріальних парків є: розташування поблизу населеного пункту, наявність великих транспортних вузлів, розробка єдиної концепції розвитку комплексу, надання сучасних комунікаційних послуг;

- залежно від виду послуг, що надаються резидентам парку, вирізняють такі типи індустріальних парків: Greenfield-парк, який пропонує резиденту незабудовану ділянку землі (купівлю і/або оренду) під будівництво для виробництва, можливе надання послуг з будівництва за вимогою замовника – built to-suit; Brownfield-парк – парк, який пропонує купівлю і/або оренду резидентам індустріального парку наявних готових виробничих, складських, адміністративних приміщень, будівель і споруд інфраструктури, реконструкцію і/або капітальний ремонт; Комплексний-парк, що поєднує в собі ознаки двох попередніх (має земельні ділянки під нове будівництво, а також готові об'єкти нерухомості для надання їх користувачам в оренду або для продажу); Еко-індустріальний парк – "...спільнота виробничого бізнесу, яка діє на основі спільної власності...", де "...кожна бізнес-одиниця намагається покращити взаємодію екологічної, економічної та соціальної функцій через співпрацю у вирішенні екологічних та ресурсних питань" (Ручка, 2010; Індустріальні парки, 2015; Бойко, 2020);

- індустріальний парк має чіткі галузеві пріоритети, пов'язані з історичним розвитком регіону, а також орієнтується на його інвестиційну привабливість;

- ініціаторами створення індустріальних парків є: державні органи з розвитку економіки, керуючі компанії, власники об'єктів промислової нерухомості та земельних ділянок промислового призначення, університети;

- в світовій практиці функціонують схеми створення індустріального парку: викуп у існуючого підприємства земельної ділянки та будівель, надання їх в оренду тому ж або новому підприємству в наявному вигляді чи після реконструкції, розвитку та розширення території для нових користувачів; придбання земельної ділянки та будівництво споруди для конкретного підприємства під гарантію довгострокової оренди, зокрема "будівництво під зобов'язання"; проектування і будівництво індустріального парку, пошук орендарів або покупців для підготовлених ділянок та будівель;

- у більшості індустріальних парків діє окрема власна професійно підготовлена керуюча компанія, яка займається пошуком та залученням інвесторів (Польща, Словаччина, Угорщина);

- вирізняють дві моделі державного сприяння створенню та розвитку індустріальних парків – азіатську (держава може надати землю під проект, запропонувати стимули для залучення робочої сили, а також сприяти залученню міжнародного фінансування для розвитку інфраструктури; удосконаленням та іншими питаннями щодо створення індустріального парку займаються приватні компанії) та американську (громадські агентства розвитку відповідальні за більшість індустріальних парків, що розміщують виробництво; проект створення індустріальних парків фінансується переважно за рахунок реалізації державних і міжнародних програм розвитку);

Таблиця 1

Індустріальні парки Київської області, занесені до Реєстру індустріальних парків України

№ п/п	Найменування індустріального (промислового) парку	Місцезнаходження	Дата включення в Реєстр	Строк, на який створено (роки)	Загальна площа земельної ділянки (га)	Ініціатор створення		Керуюча компанія				Учасник		
						назва	реквізити	назва	реквізити	дата набуття статусу	дата втрати статусу	назва	вид діяльності учасника згідно з КВЕД 009:2010	дата набуття статусу
1.	"Перший український індустріальний парк"	смт. Велика Димерка Броварського району Київської області	08.07.2014	40	105,00	Товариство з обмеженою відповідальністю "Земельний союз"	044 280-57-42 egor-kiev@rambler.ru	ТОВ "Індастріал Парк Менеджмент"	044 364-38-28	23.12.2016	-	відсутні	-	-
2.	Індустріальний парк "Мироцьке"	с. Мироцьке Києво-Святошинського району Київської області	30.05.2016	30	33,67	Громадянин Іванченко Василь Леонідович	-	ТОВ "Індустріальний парк Мироцьке"	Герман Станіслав Вікторович, 095 495-24-95 Stanislav.German.ua@gmail.com Качараба Володимир Петрович, 050 617-29-15 kacharaba.v@gmail.com	07.04.2016	-	відсутні	-	-
3.	Індустріальний парк "Фастіндастрі"	м. Фастів Київської області	13.01.2017	30	15,00	Фастівська міська рада	Зикова Олена Борисівна 38(04565)61425, 38(050)3343266 ekonomika101@ukr.net	ТОВ "Компанія "СТАРТ-ІНДАСТРИ"	Демченко Геннадій Миколайович 38(096)2850851, g.demchenko@flk.unives.t.ua	18.05.2018	-	відсутні	-	-
4.	Індустріальний парк "Київщина"	с. Нові Петрівці, Вишгородський р-н, Київська обл.	25.10.2017	30	118,36	ПрАТ "Промислово-технологічний парк "Київщина"	Єфимчук Юрій Улянович, 38(099)6015133, industrialpark.kiev@gmail.com	відсутня	-	-	-	відсутні	-	-
5.	Індустріальний парк "Біла Церква"	територія Шкарівської сільської ради, Білоцерківський р-н, Київська область	13.04.2018	50	24,14	Товариство з обмеженою відповідальністю "Індустріальний парк "Біла Церква 1"	Ропіцький Андрій (044)364-78-89, (066)758-15-86, andrey.ropitskiy@ip-bt.com	відсутня	-	-	-	відсутні	-	-
6.	Індустріальний парк "Біла Церква 2"	територія Шкарівської сільської ради, Білоцерківський р-н, Київська область	04.10.2018	50	34,71	Товариство з обмеженою відповідальністю "Індустріальний парк "Біла Церква 2"	Ропіцький Андрій (044)364-78-89, (066)758-15-86, andrey.ropitskiy@ip-bt.com	ТОВ "ІНДАСТРІАЛ ПАРК МЕНЕДЖМЕНТ"	-	08.08.2019	-	відсутні	-	-

Складено автором за даними: Інформація про індустріальні (промислові) парки, включені до Реєстру індустріальних (промислових) парків – Доступний з : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b7c98e95-35ef-4e4b-a612-88a0404ac6d2&title=InformatsiiaProIndustrialni-promislovi-Parki-VkliucheniDoRestruIndustrialnikh-promislovikh-Parkiv>

– вирізняють форми державної підтримки: співфінансування інвестиційних проектів; опосередковане зменшення витрат інвесторів, окрім обслуговування парку; надання податкових та митних пільг; полегшення регуляторно-дозвільних процедур та ліцензування.

Ініціатором створення індустріального парку є держава, приватні інвестори, органи місцевої влади тощо. З метою облаштування території індустріального парку та його подальшого обслуговування створюється окрема юридична особа (керуюча компанія). Наприклад, у Великій Британії, Афганістані, Казахстані, Литві, Молдові та ін. Для таких країн, як Словаччина, Польща, Угорщина типовим є створення індустріального парку муніципалітетом.

Статус індустріального парку може бути наданий певній території за наступних умов: земля належить чи орендується керуючою компанією, яка розробляє план розвитку відповідної території; присутня інженерна інфраструктура, а керуюча компанія сприяє резидентам в процесі підключення до комунікацій, забезпечує охорону території, пожежну безпеку тощо; керуюча компанія допомагає резидентам організувати власний бізнес, володіючи деякими повноваженнями щодо розміщення об'єктів в межах індустріального парку, виступаючи посередником між інвестором та регіональною адміністрацією; керуюча компанія надає інвесторам перелік ділових послуг (секретарські, кур'єрські, логістичні, бухгалтерські, пошук персоналу та ін.).

Узагальнюючи світовий досвід створення та розвитку індустріальних парків виділяють декілька форм державної підтримки:

- співфінансування інвестиційних проектів (частково держава бере на себе зобов'язання щодо фінансування проекту створення та розвитку індустріального парку, застосовуючи різноманітні способи фінансової підтримки, зокрема умовні податкові пільги, прямий трансфер, пільговий кредит та ін.);

- опосередковане зменшення витрат інвесторів, крім обслуговування індустріального парку (держава здійснює підготовку висококваліфікованих кадрів, забезпечує охорону промислових об'єктів, частково здійснює соціальне страхування, надає пільговий доступ до транспортної інфраструктури тощо);

- надання податкових пільг (держава надає окремі податкові пільги на постійній основі, знижені податкові ставки, податкові канікули, перш за все по податках на прибуток і на майно, в тому числі на нерухомість, інвестиційний податковий кредит, податкову знижку, прискорений метод податкової амортизації, амортизаційну премію, звільнення від сплати ПДВ та мита для обладнання, що не виробляється в країні).

Особливого значення щодо створення та розвитку індустріальних парків набуває питання дослідження світового досвіду застосування податкових стимулів, серед яких необхідно виділити:

- податкові канікули зі сплати податку на прибуток, землю та нерухоме майно;
- знижені (пільгові) податкові ставки податку на прибуток, землю та нерухоме майно;
- інвестиційний податковий кредит (відстрочення сплати нарахованого податку; спрямування нарахованого податку на інвестиційні цілі);

- податкова знижка (зменшення бази оподаткування шляхом внесення витрат на інвестиційні цілі до складу валових витрат);

- прискорений метод податкової амортизації (у Канаді програмне забезпечення амортизується за нормою 50,0%, матеріальні основні фонди – 30,0-50,0%, нерухомість – 20,0%);

- амортизаційна премія, що передбачає можливість віднесення на валові витрати додаткового відсотка вартості основних засобів;

- звільнення обладнання (яке не виробляється в країні) від сплати ПДВ та мита;

- знижена ставка відрахувань до соціальних фондів із фонду оплати праці працівників, що зайняті науково-дослідними розробками (Чеська Республіка);

- можливість виписувати податкові векселі при імпорті продукції;

- звільнення (пом'якшення) вимог щодо обов'язкового продажу валютної виручки.

Створення і розвиток ІІІ, як свідчить міжнародний досвід активізує інвестиційну діяльність, сприяє збільшенню обсягів прямих інвестицій, стимулює розвиток реального сектора економіки, сприяє створенню нових високотехнологічних виробництв і робочих місць, сприяє збільшенню обсягів та асортименту випуску експортоорієнтованої продукції.

Створення індустріальних парків є новим етапом у застосуванні організаційно-економічних механізмів стимулювання інвестиційної діяльності Київської області. Тому визначення основних напрямів і завдань державної політики стимулювання розвитку індустріальних парків у рамках формування асоціативних відносин між Україною та ЄС має базуватися на їх подоланні. Це передбачає здійснення комплексу заходів, а саме:

- створення інвестиційних зон для промисловості, малого бізнесу, логістики, послуг, великих підприємств торгівлі на основі покинутих, непрацюючих або недозавантажених промислових об'єктів, так званих “*Brownfields*”;

- сприяння цифровізації промисловості Київської області (визначення пріоритетних напрямів розвитку Індустрії 4.0 в Київській області; залучення інноваційно активних промислових підприємств до міжнародних програм та проектів, включаючи фонди ЄС, які фінансують розвиток Індустрії 4).

- розбудова інноваційної інфраструктури на основі платформи “розумної спеціалізації”, кластерів, індустріальних парків, технологічних та наукових парків, технологічних інкубаторів на базі університетів, навчально-ділових центрів, венчурних фондів, захисту прав інтелектуальної власності тощо, що у свою чергу передбачає:

- а) Удосконалення нормативно-правової бази у сфері створення та розвитку індустріальних парків згідно з європейською моделлю. За останні кілька років обговорюється питання щодо розширення інструментів стимулювання діяльності індустріальних парків. Зокрема це стосується Проекту Закону “Про внесення змін до розділу ХХ “Перехідні зміни “Податкового кодексу України щодо розвитку вітчизняного виробництва шляхом стимулювання залучення інвестицій в реальний сектор економіки за допомогою індустріальних парків” (номер реєстрації 2554 а-д від 25.04.2016 р), а також Проекту Закону “Про внесення змін до Митного кодексу України щодо розвитку виробництва шляхом стимулювання залучення інвестицій в реальний сектор економіки через індустріальні парки” (номер реєстрації 2555 а-д від 25.04.2016 р). Це встановлення дієвих податкових та митних стимулів для резидентів ІІІ типу Greenfield-парк.

На сьогодні актуальним є Проект Закону “Про внесення змін до Податкового кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках” (номер реєстрації 3724 від 23.06. 2020 р.), а також Проект Закону “Про внесення змін до Митного кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках” (номер реєстрації 3725 від 23.06. 2020 р.). Метою законопроектів є сприяння залученню іноземних та вітчизняних інвестицій у створення нових виробництв шляхом розвитку індустріальних парків.

Підтримуючи законодавчі ініціативи, спрямовані на підвищення ефективності вітчизняної науки і, створення цивілізованих механізмів використання результатів наукової діяльності з метою забезпечення економічних і суспільних потреб, звертаємо увагу на певні недоліки, присутні у Проекті Закону “Про внесення змін до Митного кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках”. Зокрема необхідно зазначити, що відповідно до законопроекту в Статті 287. Особливості оподаткування митом деяких товарів 6. При ввезенні на митну територію України від оподаткування митом пропонується звільнити устаткування, обладнання та комплектуючі до них (крім підакцизних товарів), що ввозяться керуючими компаніями індустріальних парків, включених до Реєстру індустріальних парків, для облаштування індустріальних парків та/або для подальшого здійснення господарської діяльності у переробній промисловості, а також науково-дослідній діяльності, діяльності у сфері інформації і телекомунікацій. В Митному кодексі України

прописано у частині 8, що “звільняються від оподаткування ввізним митом складові (матеріали, вузли, агрегати, устаткування та комплектувальні вироби) (далі - товари), що ввозяться на митну територію України в митному режимі імпорту для використання у виробництві продукції оборонного призначення, визначеної згідно із законом, якщо замовником такої продукції є державний замовник, визначений Кабінетом Міністрів України, за такими кодами товарів згідно з УКТ ЗЕД”. Як бачимо, в законопроекті запропоновано акцентувати увагу на розвиток індустріальних парків переважно за такими видами економічної діяльності переробної промисловості як інформації і телекомунікації, а також вже прописаної у Митному кодексі України оборонної промисловості. На нашу думку необхідно було б виокремити всі сфери економічної діяльності переробної промисловості, які характерні для здійснення господарської діяльності в індустріальних парках України. Це ж стосується і законопроекту “Про внесення змін до Податкового кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках”, зокрема мова йде про другу частину статті 289-1 Податкового кодексу України.

У законопроекті “Про внесення змін до Митного кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках” необхідно також передбачити встановлення переліку документів, які необхідно буде подати до митного оформлення для отримання податкових пільг по сплаті ввізного мита при ввезенні товарів.

Що ж стосується внесення змін до Закону України “Про індустріальні парки” необхідно відмітити, що запропонована стаття 11. Об’єкти, що можуть розміщуватися у складі індустріального парку накладається технічно на вже існуючу Статтю 11. Правові форми та порядок використання земель у межах індустріальних парків.

Стаття 34 Державна підтримка облаштування індустріальних парків 4. “З метою державної підтримки створення та функціонування індустріальних парків керуючим компаніям та ініціаторам створення – суб’єктам господарювання за рахунок коштів, передбачених законом про Державний бюджет України на відповідний рік, надаються безвідсоткові кредити (позики), цільове фінансування на безповоротній основі для облаштування індустріальних парків” дублює, але з уточненням проектний пункт “5. З метою державної підтримки створення та функціонування індустріальних парків керуючим компаніям, ініціаторам створення – суб’єктам господарювання та учасникам індустріальних парків за рахунок коштів, передбачених законом про Державний бюджет України здійснюється компенсація п’ятдесяти відсотків витрат на підключення та приєднання до електромереж”

На нашу думку Проект Закону “Про внесення змін до Податкового кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках” (номер реєстрації 3724 від 23.06. 2020 р.), а також Проект Закону “Про внесення змін до Митного кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках” (номер реєстрації 3725 від 23.06. 2020 р.) є перспективними і можуть бути прийнятими з урахуванням висловлених зауважень і пропозицій.

Комітет з питань інтеграції в Європейський Союз ВРУ розглядав два законопроекти, що передбачають створення і стимулювання діяльності індустріальних парків. Зокрема, це проект Закону про внесення змін до Закону України "Про індустріальні парки" щодо спрощення створення та стимулювання діяльності індустріальних парків (номер реєстрації 4416 від 24.11.2020 р.), який передбачає полегшення механізму доступу до участі в індустріальних парках, введення додаткових стимулів, таких як кредитування та державні інвестиції в їх інфраструктуру. За своєю метою він не суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, але вимагає укладення Антимонопольного комітету України щодо впливу на конкуренцію. Аналогічний висновок отримав і альтернативний проект Закону про внесення змін до Закону України "Про

індустріальні парки", спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках (номер реєстрації 4416-1 від 10.12.2020 р.). Даний проект Закону прийнято за основу 07.09.2021 р. Метою прийнятого документу є сприяння залученню прямих інвестицій у створення нових виробництв через механізм індустріальних парків задля перетворення їх на рушійну силу економічного та промислового розвитку шляхом запровадження низки інвестиційних стимулів, що відповідають сучасним світовим тенденціям та підвищать конкурентоспроможність вітчизняних індустріальних парків.

Відповідно до Закону, можна виділити такі стимули для розвитку індустріальних парків як: визначення об'єктів, що можуть розміщуватися у складі індустріального парку; компенсація керуючим компаніям, ініціаторам створення – суб'єктам господарювання та учасникам індустріальних парків п'ятдесяти відсотків витрат на підключення та приєднання до електромереж; компенсація учасникам індустріальних парків відсоткових платежів за кредитами у залежності від частки експорту продукції власного виробництва у загальному доході від їх господарської діяльності; часткова компенсація інвестицій учасників індустріальних парків у створення виробництва, здійснених протягом перших трьох років господарської діяльності в межах індустріального парку.

б) Законодавче врегулювання питань у сфері функціонування транскордонних індустріальних парків, які можуть стати дієвим механізмом прискорення євроінтеграційних процесів в Україні.

Висновки. Реалізація таких стимулів розвитку індустріальних парків сприятиме перетворенню вітчизняних індустріальних парків на каталізатор промислового розвитку та залученню прямих інвестицій в українську економіку. Це забезпечить зростання рівня зайнятості населення і зменшення відтоку кваліфікованих кадрів за кордон; зростання реальних доходів громадян, збільшення не сировинного випуску та експорту; збільшення надходжень до державного та місцевих бюджетів та фінансування соціальних ініціатив; закладення фундаменту для випереджаючого розвитку економіки України у довгостроковій перспективі; створення сприятливого інвестиційного клімату; зростання обсягів зовнішньоекономічної діяльності; створення сприятливих умов для ділової активності та розвитку, в тому числі, малого і середнього підприємництва.

Список використаних джерел.

1. Єгоров І. Ю., Бойко О. М., Грига В. Ю. Індустріальні парки в Україні: проблеми становлення та перспективи розвитку : монографія. НАН України, ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України", Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Науково-дослідний економічний інститут. Київ, 2015. 140 с.
2. Мікула Н. А., Засадко В. В. Транскордонне співробітництво України в контексті євроінтеграції : монографія. Київ : НІСІД, 2014. 316 с.
3. Boiko O., Vasiutkina N., Kondratiuk O., Stoianenko I. Formation and implementation of clusters as providing an innovation and investment model of enterprise development: foreign and domestic experience. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2021. Vol. 36. Pp. 96–103.
4. Концепция формирования и развития инновационно-промышленных кластеров в Республике Беларусь. URL: http://www.online.zakon.kz/Document/?doc_id=31497583
5. Ленчук Е. Б., Власкин Г. А. Кластерный подход в стратегии инновационного развития зарубежных стран. URL: <http://www.twirpx.com/file/814349/>
6. Санатов Д. Тенденции развития и типология индустриальных парков. URL: <http://www.csr-nw.ru>
7. Ручка Н. В. Екологічна економіка і промислова екологія: теоретичні засади стійкого екологічно безпечного розвитку суспільства. *Наукові праці МАУП*. 2010. Вип. 2(25). С. 47–52.
8. Єгоров І. Ю., Бойко О. М., Грига В. Ю. Індустріальні парки в Україні: проблеми становлення та перспективи розвитку : монографія / наук. ред. Єгоров І.Ю. НАН України,

ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Науково-дослідний економічний інститут. Київ, 2015. 140 с.

9. Бойко О. М. Актуальні питання розвитку інноваційних процесів в умовах глобалізації. *Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи* : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 2 грудня 2020 р.) / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2020. 259 с.

10. Бойко О. М. Міжнародний досвід сучасного державного регулювання інноваційного розвитку. *Трансформація функцій держави в умовах глобалізації* : збірник тез доповідей міжнародної дискусійної платформи 19 травня 2021 р. / НАН України, ДУ “Ін-т екон. та прогноз. НАН України”. Київ, 2021. С. 79–86. URL: <http://ief.org.ua/docs/scc/19.pdf>

11. Інформація про індустриальні (промислові) парки, включені до Реєстру індустриальних (промислових) парків. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b7c98e95-35ef-4e4b-a612-88a0404ac6d2&title=InformatsiiaProIndustrialni-promislovi-Parki-VkliucheniDoRestruIndustrialnikh-promislovi-Parkiv>

12. Марковський І. О. Особливості сучасного інноваційного розвитку країн-членів ЄС. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 7. С. 23–25.

13. Тройная спираль по-шведски. URL: <http://www.old.sk.ru/news/b/press/archive/2012/04/16/statya-o-tehnoparke-ideon-shveciya-na-osnovanii-intervyu-s-generalnym-direktorom-upravlyayushey-kompanii-tehnoparka-tomasomyollerom-i-otcomosnovatelem-ideona-svenomtorom-holmom.aspx>

14. Теплый финский климат. URL: <http://www.old.sk.ru/news/b/press/archive/2012/04/16/statya-o-seti-tehnoparkov-technopolis-finlyandiya-na-osnovanii-intervyu-s-ee-osnovatelem-pertti-huuskonenom-i-sozdatelem-tehnoparka-otaniemi-finlyandiya-mervi-keki.aspx>

15. Амоша О. І., Аптекарь С. С., Білопольський М. Г., Юрій С. І. та ін. Структурні реформи економіки: досвід, інститути, стратегії для України. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2011. 848 с.

References.

1. Yehorov, I. Yu., Boiko, O. M. and Hryha, V. Yu. (2015), *Industrialni parky v Ukraini: problemy stanovlennia ta perspektyvy rozvytku: monohrafiia* [Industrial parks in Ukraine: problems of formation and prospects of development], NAN Ukrainy, DU “Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy”, Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy, Naukovo-doslidnyi ekonomichnyi instytut, Kyiv, Ukraine.

2. Mikula, N. A. and Zasadko, V. V. (2014), *Transkordonne spivrobotnytstvo Ukrainy v konteksti yevrointehratsii: monohrafiia* [Cross-border cooperation of Ukraine in the context of European integration], NISID, Kyiv, Ukraine.

3. Boiko, O., Vasiutkina, N., Kondratiuk, O. and Stoianenko, I. (2021), “Formation and implementation of clusters as providing an innovation and investment model of enterprise development: foreign and domestic experience”, *Journal of Hygienic Engineering and Design*, vol. 36, pp. 96–103.

4. The concept of formation and development of innovative industrial clusters in the Republic of Belarus (2014). URL: http://www.online.zakon.kz/Document/?doc_id=31497583

5. Lenchuk, E. B. and Vlaskyn, H. A. (2020), Cluster approach in the strategy of innovative development of foreign countries. URL: <http://www.twirpx.com/file/814349/>

6. Sanatov, D. Development trends and typology of industrial parks. URL: <http://www.csr-nw.ru>.

7. Ruchka, N. V. (2010), “Ecological economy and industrial ecology: theoretical principles of sustainable ecologically safe development of society”, *Naukovi pratsi MAUP*, vol. 2(25), pp. 47–52.

8. Yehorov, I. Iu., Boiko, O. M. and Hryha, V. Iu. (2015), *Industrialni parky v Ukraini: problemy stanovlennia ta perspektyvy rozvytku: monohrafiia* [Industrial parks in Ukraine: problems

of formation and prospects of development: monograph], DU “Instytut ekonomiky ta prohnozuvannya NAN Ukrainy”, Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy, Naukovo-doslidnyi ekonomichnyi instytut Kyiv, Ukraine.

9. Boiko, O. M. “Aktualni pytannia rozvytku innovatsiinykh protsesiv v umovakh hlobalizatsii” [Current issues of development of innovation processes in the context of globalization], *Suchasna finansova polityka Ukrainy: problemy ta perspektyvy: materialy VIII Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, (m. Kyiv, 2 hrudnia 2020 r.), Kyivskiy universytet imeni Borysa Hrinchenka, Kyiv, Ukraine.

10. Boiko, O. M. “Mizhnarodnyi dosvid suchasnoho derzhavnoho rehuliuвання innovatsiinoho rozvytku” [International experience of modern state regulation of innovative development], *Transformatsiia funktsii derzhavy v umovakh hlobalizatsii : zbirnyk tez dopovidei mizhnarodnoi dyskusiinoi platformy 19 travnia 2021 r.* / NAN Ukrainy, DU “In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy”, Kyiv, Ukraine. URL: <http://ief.org.ua/docs/scc/19.pdf>

11. Information on industrial (industrial) parks included in the Register of industrial (industrial) parks. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b7c98e95-35ef-4e4b-a612-88a0404ac6d2&title=InformatsiiaProIndustrialni-promislovi-Parki-VkliucheniDoRestruIndustrialnikh-promislovikh-Parkiv>

12. Markovskij, I. O. (2011), “Osoblivosti suchasnogo innovacijnogo rozvitku krayinchleniv YeS”, *Investiciyi: praktika ta dosvid*. vol. 7, pp. 23–25.

13. Swedish triple helix. URL: <http://www.old.sk.ru/news/b/press/archive/2012/04/16/statya-o-tehnoparke-ideon-shveciya-na-osnovanii-intervyu-s-generalnym-direktorom-upravlyayushey-kompanii-tehnoparka-tomasomyollerom-i-otcomosnovatelem-ideona-svenomtorom-holmom.aspx>

14. Warm Finnish climate. URL: <http://www.old.sk.ru/news/b/press/archive/2012/04/16/statya-o-seti-tehnoparkov-technopolis-finlyandiya-na-osnovanii-intervyu-s-ee-osnovatelem-pertti-huuskonenom-i-sozdatelem-tehnoparka-otaniemi-finlyandiya-mervi-keki.aspx>

15. Amosha, O. I., Aptekar, S. S., Bilopolskiy, M. G., Yurly S. I., etc. (2011), *Strukturni reformy ekonomiky: dosvid, instytuty, stratehii dlia Ukrainy* [Structural reform of the economy: the experience, institutions, strategies for Ukraine], Ekonomichna dumka TNEU, Ternopil, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2022 р.

Рецензовано 18.02.2022 р.

Опубліковано 29.05.2022 р.